

Aarhus byråds journalsager (J. Nr. 199-1875)

Originalt emne

Havnen

Havnen/Havnen i Almindelighed

Indholdsfortegnelse

- 1) [Byrådsmødet den 7. oktober 1875](#)
- 2) [Byrådsmødet den 4. november 1875](#)
- 3) [Byrådsmødet den 18. november 1875](#)
- 4) [Byrådsmødet den 2. december 1875](#)
- 5) [Byrådsmødet den 2. marts 1876](#)
- 6) [Byrådsmødet den 9. marts 1876](#)
- 7) [Byrådsmødet den 16. marts 1876](#)
- 8) [Byrådsmødet den 2. juni 1876](#)
- 9) [Byrådsmødet den 29. juni 1876](#)
- 10) [Byrådsmødet den 6. juli 1876](#)
- 11) [Byrådsmødet den 10. juli 1876](#)
- 12) [Byrådsmødet den 24. juli 1876](#)
- 13) [Byrådsmødet den 17. august 1876](#)
- 14) [Byrådsmødet den 21. september 1876](#)
- 15) [Byrådsmødet den 3. november 1876](#)

Uddrag fra byrådsmødet den 7. oktober 1875 - side 3

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 199-1875)

STADSARKIVET
Aarhus Kommune

Dette dokument er fra www.aarhusarkivet.dk

Side 1 af 33

Fra 4 Dampskibsførere og 2 Skibsredere, dHrr. Langballe & Søn og H. Tanggaard, var modtaget en Skrivelse, hvori de udtaler sig for Udeladelse af Tværarmen paa den søndre Mole, da denne Arm vil vanskeliggjøre Indsejlingen i meget høj Grad og medføre Fare for lange Dampskibe, der søge Havnen mod Stormvejr af østlig Vind. Over dette andragende havde Overlodsens, Kommandør Køpke afgivet en Erklæring, tiltraadt af Lodserne Berg, Offenbergs, Jochumsen, Nikolaisen og Rasmussen, hvori han imødegaaer de af Andragerne angivne Grunde for Opgivelsen af Dækningsarmen, til hvilken Erklæring Havneudvalget havde sluttet sig.

Byraadet vedtog at henlægge Sagen i Skabet i 14 Dage. (Se Mødet den 4. Novbr.)

Uddrag fra byrådsmødet den 4. november 1875 - side 1

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 199-1875)

Efter at have forhandlet det i Mødet den 7. Oktober ommeldte Andragende, betræffende Udeladelsen af Tværarmen ved søndre Mole, vedtog Byraadet efter Forslag af Mørk som Følger: "Paa Grund af den fra flere Skibsførere og Skibsredere indkomne Erklæring besluttede Byraadet at anmode Havneudvalget om at tilvejebringe Oplysninger om, paa hvilke Betingelser en Standsning af Tværarmens Viderebygning i Søen kan ske." (Se Mødet den 18. Novbr.)

Uddrag fra byrådsmødet den 18. november 1875 - side 1

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 199-1875)

Fra Havneudvalget var fremsendt følgende erklæring fra Entreprenøren for Havnearbejderne, betræffende en eventuel Standsning af arbejdet:

"Kjøbenhavn, d. 11. Novbr. 1875.

I besvarelse af Hr. Generalkrigskommissærens paa Aarhus Havneudvalgs vegne til mig stiledte skrivelse af 5. ds. tjener, at, da det ikke findes udtalt, i hvilket omfang den omhandlede standsning ønskes, er det meget vanskeligt for mig at forelægge de ærede

udvalg bestemte betingelser. For en blot foreløbig standsning af arbejderne ved den omskrevne dækningsarmes bygning, indtil der kan tages bestemmelse om, hvorvidt den overhovedet skal opføres eller ikke, ville mine fordringer i ingen henseende være af væsentlig betydning; thi det vil være mit formaal i alle retninger saa meget som muligt at imødekomme Byraadets ønsker, og jeg har af den grund allerede nu givet ordre til at standse med arbejderne, indtil den endelige bestemmelse om dens opførelse kan tages, hvilket jeg dog forudsætter vil ske i løbet af vintermaanederne eller dog i alt fald ikke ud over Marts 1876. Skulde det ærede Byraad efter endte forhandlinger beslutte at lade optage det af Dækningarmen allerede byggede, da vil arbejdet derved medføre ikke ubetydelige omkostninger, ligsom ogsaa de betonblokke, der ere støbte til brug for Dækningsarmen, uden at kunne finde nogen hensigtsmæssig anvendelse til noget andet arbejde, for mig have tabt den langt overvejende del af deres værdi. For at kunne saa et nogenlunde klart overblik over, hvilken risiko jeg eventuelt maatte komme til at løbe, maatte jeg først sættes i nøje kundskab om, hvor den ønskes, og da jeg staar i den formening, at mundtlige forhandlinger om sagen med det ærede Havneudvalg ville være nødvendige, skal jeg tilføje, at jeg staar til udvalgets tjeneste, naar dette maatte ønske min nærværelse i Aarhus; dog kunde jeg, hvis det maatte være konvenabelt for Udvalget, ønske en eventuel sammenkomst udsat til de sidste dage i indeværende maaned eller vel endog til først i Decbr.; jeg vil da have tilendebragt en nødvendig forretningsrejse til Sverrig. Imødesende det ærede Havneudvalgs meddelelse tegner ærbødigst P. N. Sørensen."

Byraadet modtog Entreprenørens tilbud om indtil videre, dog foreløbig ikke ud over Mars maanedes udgang, at standse midlertidig med bygningen af den saakaldte "Dækningsarm". Mellemtiden ønskes anvendt til at tilvejebringe saa meget af en plan for en tilkommende Havn, som kan vise, navnlig med hensyn til Havnens besejling og roligheden i den nye Havn, at Dækningsarmen kan udgjøre en hensigtsmæssig del af denne. I denne anledning ønskes d.Hrr. Havneudvalgsmedlemmer, som ikke ere medlemmer af Byraadet, og Kammerraad Reimers indbudte til at træde sammen med Raadet til fælles konference. (Se mødet den 2. Decbr.)

Uddrag fra byrådsmødet den 2. december 1875 - side 3

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 199-1875)

Gennem Havneudvalget var modtaget en skrivelse af 26. November fra Kammerraad Reimers, hvori han med hensyn til det i Byraadets møde den 18. November fremsatte ønske om at forhandle mundtlig med ham erklærer, at, da det næppe kan undgaas, at beder bliver tillagt enkelte henkastede ytringer af den tilstedeværende Ingeniør anden betydning, en det var hensigten, og at der kræves besvarelse af spørgsmaal, som udfordre en langt mere grundig og alsidig overvejelse, end der kan skænkes dem ved en mundtlig forhandling, foretrækker han skriftlig at udtale sig for Byraadet.

Man besluttede skriftlig atil Kammerraad Reimer at stille den i mødet den 18. f. M. Protokollen til førte opgave: "at tilvejebringe saa meget af en plan for en tilkommende Havn, som kan vise, navnlig med hensyn til Havnens besejling og Ro i den nye Havn, at Dækningsarmen kan udgjøre en hensigtsmæssig del af denne."

Uddrag fra byrådsmødet den 2. marts 1876 - side 4

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 199-1875)

Som Svar paa den til Kammerraad Reimers stiledte, i Mødet den 3. Decbr. 1875 ommeldte Opgave: "at tilvejebringe saa meget af en Plan for en tilkommende Havn, som kan vide, navnlig med Hensyn til Havnens Besejling og Ro i den nye Havn, at Dækningsarmen kan udgjøre en hensigtsmæssig Del af denne", var modtaget følgende Skrivelse af 19. Januar:

"Det ærede Havneudvalg har i et den 3. December f. A. afholdt Møde anmodet mig om at tilvejebringe saa meget af en Plan for en tilkommende Havn ved Aarhus, som kan vise, navnlig med Hensyn til Havnens Besejling og Ro i den nye Havn, at den saakaldte Dækningsarm kan udgjøre en hensigtsmæssig Del af denne. -

Ved Projekteringen af Indløbet til en eventuel ny Havn ved Aarhus er der fornemmelig at tage i Betragtning, at Vanddybden i og uden for Indløbet er afpasset efter de Skibe, som kunne ventes at anløbe Havnen, at Bølgebevægelsen, som fra Søen forplantes ind i Havnebassinet, bliver saa lidt generende som muligt for de skibe som ligge fortøjede i samme, og at Skibe under Storm med Paalandsvind uden Vanskelighed kunne bringes ind i Havnen. - Ved den allerede tildels udførte, 600 Fod lange Mole i Retning NNO. fra det

gamle Havnehoved er Stedet, hvor Indløbet bliver at anbringe, allerede omtrentlig bestemt; ligeledes kan det betragtes som fastslaaet, at Havnemundingen skal anbringes paa en Vanddybde af henved 20 Fod.

Idet jeg hermed tillader mig at tilstille Udvalget en Tegning over det omtalte Havneindløb, saaledes som jeg finder det mest hensigtssvarende, skal jeg med Hensyn til samme gjøre følgende Bemærkninger: Paa Tegningen findes aflagt den nuværende Havn og den 600 Fod lange Mole; endvidere ere begge Havnehoveder og de tilstødende Molestrækninger, samt Retningslinierne efter Erklæring-Munkgaardshage, Skjødshoved, Molshoved og Sletterhage indtegnede med Rødt, og ved blaa Linier er givet et Billede af Havbunden, dannet ved Horizontale Kurver i henholdsvis 2 Favns, 2½ Favns, 3 Favns og 3½ Favns Dybde under Rullet paa Havnens Vandbrædt, hvilke kurver ere overførte fra det af Ingeniør Obel for nogle faa Aar siden optagne detaillerede Pejlingskort.

Ved NO.-Vind opnaa Bølgerne fra den 2 3/4 Mil lange og forholdsvis dybe Kalø-Vig en ret anseelig Højde. Ved en Vindretning imellem Kompasstrejerne NO. t. O. (Skjødshoved) og O.½ N. (Molshoved) forhindrer Molslands Nærhed Udviklingen af kraftige Bølger; men saasnart Vinden falder sydligere end Øst, bliver den Vej, Bølgerne have at tilbagelæggende for at naa Aarhus Havn, betydelig længere, og ved OSO.-Vind komme Bølger fra rum Sø ind gennem det dybe Løb imellem Sletterhage og Mejlgrunden og møde ingen Hindring, før de brydes paa Landgrunden ved Aarhus.

Skibe, som komme fra Søen og søge Aarhus Havn ved Storm af O. eller SO., vilde finde det bekvemmest at klare Indløbet til Havnen, naar dette vendte imod OSO.; men den høje Sø vilde ligeledes uhindret komme ind i Havnen og have saadan Uro i Bassinet til Følge, at Skibene ikke vilde kune ligge sikkert der. En Bedring i sidstnævnte Henseende indtræder, naar man retter Indløbet mod Øst, istedetfor mod OSO.; endnu mere Ro vilde tilvejebringelses ved en Retning mod ONO., og mod NO., men en vis Grænse tør ikke overskrides, uden at Anduvningen af Havnen bliver besværliggjort. For at komme efter, hvor langt man tør gaa, inden saadant indtræffer, har jeg paa den medfølgende mindre Tegning aflagt det østre Molehoved først, og Dernæst angivet de forskellige Stillinger, et stort Sejlskib indtager, naar det i en Storm af SO. kommer fra Søen og skal bringes ind i Havnen; naar skibet kommer i Nærheden af Havnen, Sørges for god Fart og holdes paa det østre Havnehoved, dette passerer saa tæt som muligt, Roret lægges haardt Styrbord, og Klyverskødet bliver om fornødent afsiret, hvorved Skibet løber op i Vinden og Farten

sagtnes. Derefter har jeg paa Tegningen søgt Stedet for det andet Havnehoved; og det viser sig da, at man, forudset at Indløbets sidde bliver den samme som ved den nuværende havn, nemlig 160 Fod, ikke ret vel maa give Indløbet en nordligere Retning end NNO. $\frac{1}{2}$ N.

Imod dette Ræsonnement vil man maaske indvende: 1. at den angivne Manøvre, at Skibet lyster Roret godt, og at der er Lods om Bord; 2. at der er forudsat et Sejlskib af større Længde (ca. 165 Fod), end man vil kunne vente til Aarhus, at man altsaa vil kunne give Indløbet en endnu nordligere Retning end angivet, og som Følge heraf opnaa end mere Ro i Havnen; 3. at man ved at gjøre Indløbets Sidde større end 160 Fod ligeledes vil kunne opnaa en nordligere Retning. - Hertil vil jeg bemærke:

ad 1. Sejlskibe af stor Længde i Forhold til Bredden, de saakaldte Klipperskibe, ere i Reglen velsejlende; kortere Skibe have allerede betydelig mere Plads i Havnemundingen og maa, saafremt de ikke ere villige til at lyste Roret, ved Opgivelse af nogle af de forreste Sejl i Tide bringes til at luffe let. Større og sletsejlende Skibe maa, under saa ugunstige Forhold for Anduvningen som forudsat, helst søge Ankerplads under Hels, Mols elle i Kalø-Vig. - Naar Skibsføreren har været i Aarhus Havn før, eller er i Besiddelse af et Specialkort over Havnen, kan han, efter erfarne Søkyndiges Mening, som jeg har raadført mig med derom, sejle ind i den nye Havn uden Lods.

ad 2. I December Maaned 1874 blev der tilbudt Føreren af det i Apenrade hjemmehørende, dengang i Newyork lossende Fregatskib "Codan", Kaptain F Bojsen af Esbjerg, en Petroleumsfragt til Aarhus, hvilket Tilbud dog ikke blev modtaget paa Grund af manglende Returfragt. "Codan" er 440 Tons drægtig, 163 danske Fod langt over Dækket og 33 Fod bredt; dets Dybgaaende er 16 Fod.

ad. 3. Ved at forsøge Vidden af Indløbet ud over 160 Fod vil man vel kunne give dette en noget nordligere end NNO. $\frac{1}{2}$ N., men man vilde i Henseende til det tilsigtede Øjemed - Ro i Havnen - tabe lige saa meget ved Viddens Forøgelse, som man vilde vinde ved den forandrede Retning.

- Da Indsejling i Havnen foregaar bekvemmest, naar Indløbet er aabent imod Søen, kunde der spørges, om Hensynet til Ro i Havnebassinet da udkræver at lægge det vestre Havnehoved saa langt tilbage, som maa anses for tilstedeligt, uden at Indsejlingen bliver besværliggjort. I denne Henseende slutter jeg fra forholdene ved den nuværende havn, før Moleforlængelsen blev foretaget, til de Forhold som ville indtræde ved det nye Havnebassin. Ifald man vilde give det nye Indløb en østligere Retning end NNO. $\frac{1}{2}$ N., vilde

Bølger, som ved østlig Vind føres fra Hels, forplantes ind i Havnen; medens man i den nuværende Havn kun af nordlige og nordøstlige storme har haft alvorligere Ulemper, vilde man i den nye Havn i saa Fald ligeledes have at frygte for Storme af Øst, saa meget mer som disse vilde gjøre Liggepladsen for Skibe usikker, netop der, hvor man allernødigst vilde have det, nemlig ved den Kaj, som eventuelt bliver anlagt udfor Skolebakken. Jeg skal tydeliggjøre dette ved et Par Talstørrelser. Naar Indløbet erhoder den paatænkte Retning af $1\frac{1}{2}$ streger øst for Nord, ville Bølgerne, som komme fra Kalø-Vig, passere Havnemundingen i en Bredde af 135 Fod - Bredden maalt lodret paa Bevægelsesretningen -, medens Bølgerne, kommende ved østlig Vind fra Begtrup-Vig, ikke have større Bredde, end de havde ved den nuværende Havns Munding, før den søndre Mole blev forlænget, nemlig ikke større Bredde end 32 Fod. Naar Retningen af Indløbet bliver blot 1 streg østligere, vil Havnemundingen give 150 Fod brede Bølger fra Kalø-Vig og 68 Fod brede Bølger fra Begtrup-Vig adgang til Havnen; Bølgebevægelsen i Havnebassinet vilde ved den forandrede Retning af Indløbet følgelig blive forøget i Forholdet af omtrent 9 til 10 ved NO.-Vind, medens den endog vilde blive fordoblet, naar Vindretningen er Øst.

-Ved den ommeldte, paa medfølgende Tegning antydede Manøvre under Indsejlingen er Vindretningen bleven forudsat at være SO., gaar Vinden om til S. og SSV., ville mindre Skibe endnu meget vel kunne klare Havnehovederne, men lange Sejlskibe ville, ved at andre tæt uden for Havnemundingen, finde Læ af Molerne, og ville derefter, ved Assistance enten fra den østre eller den nordre Mole, kunne hales ind i Havnen, for at give Plads for andre havnsøgende skibe. - At Dybdeforholdene tilstede Ankring uden for Havnen og i Læ af samme ved fyldig Vind, vil fremgaa af Plantegningen.

Ved Spørgsmaalet om Besejlingen er hidtil kun talt om Sejlskibene. For havnsøgende Dampskibe forekommer der mig ikke heller at være nogensomhelst Vanskelighed forbunden med Indsejlingen gennem den nye Havnemunding; de have rent og frit Farvand langt uden for samme, og kunne, førend Havnehovederne passerer, gives en saadan Retning, at de uden Kursforandring kunne løbe helt ind i den nuværende Havn. At der maa og vil blive sørget for behørig og hensigtsmæssig Belysning, er en Selvfølgelig.

- Af Planen vil det ses, at det østre Havnehoved ikke er foreslaaet opført ved Enden af den hidtil udførte, lige Mole Moleforlængelse, men at der til denne er føjet en skraa Arm af ca. 160 Fods Længde i Retningen N. t. V.

Øjemedet med denne Arm er:

1. at afgive behørig Dækning af den gamle Havnemunding mod Sø fra Kalø-Vig, hvilken Dækning ikke vilde blive fuldstændig, naar Molen blev afsluttet ved Enden af den 600 Fod lange Strækning, hvad der vil fremgaa af en med rødt punkteret Retningslinie paa Plantegningen;
2. at gjøre det muligt for Skibe at ligge fortøjede ved den ommeldte lige Molestrækning; thi naar den skraa Arm ikke afgav Dækning, vilde der ved Storm af N. og NO. blive meget stærk Rulling langs samme, saa meget mer som denne Mole frembydet en stejl Væg helt ned til Bunden;
3. at lette Besejlingen. I denne Henseende maa jeg henlede Opmærksomheden paa Strømforholdene. Norden- og Sondenstrøm i Kattegattet mærkes ligeledes i Aarhus-Bugten, men i Nærheden af Havnen er denne Strømsætning syd- og nordefter meget ubetydelig. - Tidevandet, som i godt Vejr indtræffer temmelig regelmæssigt ved Aarhus, paavirkes, da Forskjellen mellem Flod og Ebbe ikke er stor - 1 á $1\frac{1}{2}$ Fod -, selvfølgelig i høj Grad af Vinden og taber under Storm i Nordsøen eller Kattegat, i alt Fald tilsyneladende, sin regelmæssige Karakter; den 19de Januar 1873 faldt Vandspejlet faaledes i 6 Timer 3 Fod, og steg i de paafølgende 4 Timer, uafhængig af Tidevandets Klokkeslet, 2 Fod 7 Tommer: den 20de Marts 1874 steg Vandet 5 Fod 2 Tommer i Løbet af 12 Timer. - Vandspejlets stigning og Fald har snart en ind-, snart en udgaaende Strøm igjennem Havnemundingen til følge, og Havnens Form er Aarsag i, at den udgaaende Strøm følger den østre Mole og optræder stærkest umiddelbart ved Enden af denne; jeg bemærkede saaledes den 22de f. M. ved Enden af den forlængede Mole en udgaaende strøm, hvis Hastighed jeg anslog til ca. $1\frac{1}{2}$ fod i Sekundet. Paa denne strøm maa der agtes ved Indsejlingen i Havnen, naar Vinden er skral. Naar et Skib skal bringes i Havnen under Storm af SO., maa Lodsens eller Føreren, naar han ikke er sikker paa, at der ikke er udgaaende Strøm, indrette sin Manøvre efter det uheldigste Tilfælde, nemlig det, at Skibet, mens det passerer det østre Havnehoved, møder en udgaaende Strøm; han sørger da for at have god Fart paa Skibet, opgiver maaske et eller flere af de forreste Sejl og lægger Roret i Tide Styrbord, for ikke af Strømmen at blive forsat paa det Læ-Havnehoved. Men paa en saadan Manøvre vilde en Skibsfører næppe indlade sig naar Skibet ikke har fornøden Plads til at løbe op i Vinden, saa snart det er Kommet inden for Havnehovedet, det vil sige, naar man ikke havde givet den østre Mole en Bøjning; thi i modsat Fald vilde Skibet ved en

saadan Manøvre tørne imod Molen, naar der var bleven taget fejl af Strømsætningen ved Havnehovedet, hvad der iøvrigt let kan ske, da Strømmen i Stormvejr ikke er regelbunden.

Imod den skraa Arm kunde indvendes, at man ikke saa let bliver af med Isen i Havnen, som når den ikke er der. Hertil bemærker jeg, at Isen utvivlsomt lettere vil drive ud af Havnen ved vestlig Vind naar Molen er retlinet, men at en pludselig opstaaende Vestenvind næsten altid medfører en Falden af Vandspejlet ved Aarhus og dermed forbunden Strøm ud af Havnen, og at denne - som bemærket - koncentrerer sig langs den østre Mole i dens hele Længde, og formentlig vil føre Grødisen med sig ud af Havnemundingen.

Hvad angaar Udsejlingen, sker den ikke under Paalandsstorm; den vil forøvrigt næppe møde Vanskeligheder. Skibene forhale hen til Havnehovedet og gjøre Sejl herfra eller fra en uden for Mundingen udlagt Varpeboje. Betragtningen af Plantegningen vil vise, at Landgrunden er saa langt fjernet, at der intet er til Hinder for, at Skibet begynder med et Slag over ad Land til, hvad der ved den gamle Havnemunding kun kunde ske af mindre Fartøjer.

I det Forangaaende er der kun talt om den østre Mole med det samme afsluttede Hoved og Beliggenheden af det Indløbet dannende, vestre Havnehoved. Hvad den nærmest dette Hoved liggende Del af den til Indfatningen af et Havnebassin fornødne, nordre Mole angaar, da har jeg paa Tegningen antydnet en formentlig hensigtsmæssig Retning af samme; men der vil, naar andre Hensyn maatte gjøre det ønskeligt, næppe være noget til Hinder for en forandring heri. Projekteringen af Molens videre Fortsættelse ligger uden for Opgaven.

De mig tilstiledede, Aarhus Havn vedrørende Aktstykker følge hermed tilbage.

Esbjerg den 19de Januar 1876 Ærbødigst

H. Reimers."

Havneudvalget havde forhandlet om nævnte Skrivelse fra Kammerraad Reimers i Møderne den 14. og 21. Febr., hvorom 2 medfulgte Udskrifter af Havnens Forhandlingsprotokol give nærmere Oplysning.

Udskriften for Mødet den 14. Febr. lyder bl. A. saaledes:

"Efter Indbydelse vare mødte Dampskibskaptajnerne Bærentzen og Olsen og Skibskaptajnerne Svane og Jensen. Navigationslærer Møller, som havde paategnet Indbydelsen, mødte ikke.

Efter Afholdt Diskussion erklærede d'Hrr.: 1) at de med Hensyn til de af Reimers i Erklæring af 19. Januar d. A. opstillede Ræsonnements over Havnens Besejlingsforhold ikke fandt noget urigtigt, maaske med Undtagelse af, at han tillægger Strømforholdene for megen Vægt; 2) at Bærentzen, Svane og Jensen, naar alle Forhold tages i Betragtning, maa fraraade Tvæarmen, medens Olsen maatte anse den for absolut nødvendig for Ro i Havnen; og 3) paa Spørgsmaal, om de derefter tilraadede enten at afslutte Tvæarmen med de 2 nedsænkede Tømmerkister eller at fortsætte den lige Molebygning 160 Fod lige ud, erklærede de fornævnte 3 Skibsførere, at de foretrak det sidste Alternativ, hvilket ogsaa tildels tiltraadtes af Olsen under Forudsætning af, at der i sin Tid ogsaa fra denne føres en Dækningsarm mod Land. Iøvrigt bemærkede Kapt. Bærentzen, at det af ham førte Skib "Rovena" under de forudsatte Forhold vilde have Vanskelighed ved med østlige Vinde at kunne have Plads til at fejle gennem det indre Havneindløb. Med Hensyn til Sejlskibe formente de fornævnte 3 Skibsførere, at de ved Udsejlingen med østlige Vinde ved Tvæarmen vilde have saa meget forkortet Distance imod ved den lige Arm. at Besejlingsvanskelighederne vilde forøges, hvilke Paastande Kapt. Olsen ikke tillader nogen Vægt, da der blev større Manøvreplads end hidtil. Endvidere fremsatte de 3 Skibsførere den Paastand, at der var tilstrækkelig Ro i Indrehavnen uden Forlængelse af den lige Arm."

Udgiften for Mødet den 21. Febr. saaledes:

"Efter en Forhandling indbyrdes om, hvorledes sagen angaaende den nye Tvæarm skulde indstilles til Byraadet, besluttede man at fremføre, foruden en Gjenpart af nærværende Forhandling, tillige en Gjenpart af hvad der var tilført Protokollen i forrige Møde. Formanden ansaa det for høj Tid, at Sagen blev forelagt Byraadet, da Entreprenørens Tilbud om at standse med Arbejderne med hensyn til Tvæarmen kun var bindende til Udgangen af Marts Maaned. Formanden, Spliid og Bech vare enige om fremdeles, efter alt hvad der foreligger, at holde paa Tvæarmen, saaledes som Projektet foreligger. Udvalgets Medlemmer Langballe og Mørk maatte, saavel efter hvad Kammerraad Reimers havde set sig i stand til at opfylde som hvad der var bleven forhandlet med og udgik som Enderesultat af Konferencen med de i forrige Møde tilstedeværende Skibskaptajner, angaaende Spørgsmaalet om, hvorvidt Dækningsarmen kunde undværes som en Følge af, at der uden den er tilstrækkelig Ro i Havnen, og om, hvorvidt Dækningsarmen maatte anses for skadelig i henseende til at gjøre Havnen mindre let besejlig, formene, at Dækningsarmens Bygning burde opgives og enten

A. Afslutning finde Sted ved Enden af den 600 Fod lige Arm;

B. eller den lige Arm forlænges i lige Retning med tilsvarende Længde som Dækningsarmen:

C. eller endelig en Afslutning finde Sted ved Benyttelse af de 2 Sænkekisters Længde, som ere Nedlagte; det sidste især af Hensyn til Udgifterne og Vanskelighederne ved at optage disse.

Begrundelsen af denne de tvende Medlemmer Langballes og Mørks Anskuelse af Sagen forbeholdt d'Hrr. sig at give en Særlig skriftlig Indstilling."

Den nævnte Indstilling fra Udvalgets Mindretal var modtaget og dateret 29. Febr.

Byraadet forkastede med 10 St. mod 5 Havneudvalgets Flertals Forslag om, "at Byraadet, efter at have modtaget samtlige fremkomne Oplysninger i sagen og navnlig Vished for, at de paabegyndte Havnearbejdere med Dækningsarmen kunne modtage en passende Afslutning ved et nyt modstaaende Molehoved, bellutter at henholde sig til den allerede ved Indenrigsministeriets Resolution af 24. Juni 1874 trufne Afgjørelse af det ved de 4 Skibsføres og 2 Skibsrederes Skrivelse af Avg. 1875 rejste Spørgsmaal."

Havneudvalgets Mindretal tog sine under A. og B. ommeldte forslag tilbage, hvorefter et af samme stillet Forslag om, "at Dækningsarmens Bygning opgives og en Afslutning finder Sted ved Benyttelse af de 2 Sænkekisters Længde, som ere nedlagte," vedtoges med 14 St. imod 5.

Ligeledes vedtog man med 14 St. at gjøre Indstilling til Ministeriet om Sagen.

Borgmesteren vilde ikke benytte ham ved Loven 26. Maj 1868 § 12 tildelte Ret til at sætte foranstaaende Beslutning ud af Kraft; men da Sagen er klart og fuldt afgjort ved Indenrigsministeriets Resolution af 24. Juni 1874, og da Byraadets Beslutning kunde foranledige en Standsning af de paabegyndte Arbejder og derved medføre Tab for Havnekassen, nedlagde han en bestemt Indsigelse mod den tagne Beslutning.

Minoriteten forbeholdt sig ret til at ledsage Indstillingen med et Minoritetevotum.

Endelig vedtog Byraadet efter Forslag af Mørk at opfordre Havneudvalget til snarest at indlede Forhandlinger med Entreprenøren om Vilkaarene for Gjennemførelsen af Byraadets fornævnte Beslutning. (Se Mødet 9. Marts.)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 199-1875)

Et af Borgmesteren udarbejdet udkast til en skrivelse til Indenrigsministeriet angaaende den i havnebygningssagen tagne, i mødet den 2. Marts ommeldte beslutning vedtog man med 14 St. mod 4 ikke at underskrive. Det overdroges Mørk og Langballe at gjøre forslag til en ny skrivelse.

(Se mødet 16. Marts.)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 199-1875)

Byraadet vedtog og underskrev følgende Indstilling i Havnesagen:

" Efter Byraadets Indstilling af 21. Maj 1874 approberede Ministeriet under 24. Juni f. A.:

"at der foruden de tidligere approberede og under opførelse værende 400 Fod Mole tilbygges 366 løbende Fod Mole af Beton og Granit, samt et rundt Havnehoved af ca. 40 fods Diameter af samme Materiale".

Paa en af Byraadet i dets Indstilling gjort Henstilling: "om ikke den projekterede Tværarm maatte kunne bygges noget kortere end forudsat", blev svaret, "at da Tværarmen er fornøden til Forebyggelse af Søens Rullen langs Molens indre Side, og da dette formaal vil forfejles i samme Forhold som Armen forkortes maa det anses for nødvendigt, at Molen opføres i den fulde projekterede Længde".

Den af Byraadet gjorte Indstilling var, som vistnok allerede Ministeriet bekendt, ikke fremkommen uden betydelige Betænkeligheder og Tvivl, navnlig med Hensyn til den optalte Tværarm, og vel var Indstillingen bleven vedtaget i Byraadet med et flertal af 12 mod 4, men flere af de Medlemmer, som stemte for den, udtalte, at de stemte saaledes i Tillid til, at der vilde blive taget Hensyn til den gjorte henstilling om en Art kompromis for dem, som fremdeles nærede Betænkeligheder. Efter at Ministeriet havde afgjort Sagen, sluttedes

Akkord med Entreprenøren under 10 Aug. 1874, og Arbejderne begyndte, selvfølgelig i Forbindelse med de tidligere kontraherede 400 Fod, og indskrænkedes væsentligt til ifjor Efteraar til den Del af Molen, som gaar i lige Fortsættelse af den øvrige Havnearm.

I Løbet af Foraaret 1875 maatte imidlertid den Forskydning, som Betonvæggen paa de første 400 Fod udviste, som en Følge af Bølgeslagets Paavirkning i den forudgaaende Vinter, vække nye betænkeligheder med Hensyn til Arbejdets Fortsættelse efter den adopterede Konstruktion. En Konference med Vandbygningsdirektøren og en efter hans Raad foretagen Undersøgelse at det hele Værk ved en særlig dertil engageret Vandbygningsingeniør, Kammerraad Reimers, førte til Forslag fra Sidstnævntes Side om væsentlige Forstærkningsarbejder. Man modtog af Herr Reimers saa positive Forsikringer om Arbejdets Holdbarhed, naar disse Forandringer gennemførtes som tillæg til den oprindelige konstruktion, at man besluttede at fortsætte efter denne forbedrede Plan, og modtog Ministeriets approbation herpaa, saavel som paa de med Entreprenøren sluttede Tillægsakkorder. -- Ved disse nye overvejelser var Øjemærket kun fæstet paa Molernes Konstruktion og Holdbarhed.

En nogen Tid efter fremkommen Skrivelse (af Aug. 1875) fra 4 i regelmæssig Fart paa Aarhus farende Dampskibsførere, som man regner blandt vore kyndigste og indsigtfulde Sømænd, og fra 2 af vore betydeligste Skibsrederfirmaer rejste imidlertid Tvivlen med Hensyn til Tværmens Skadelighed for Havnens lette Besejling, - hvilket Spørgsmaal egentlig aldrig i Mellemtiden ganske havde forstummet, - med fornyet kraft; denne skrivelse, som vedlægges, forelagdes Byraadet i Oktober Maaned, ledsaget af en Modreklæring af det daværende Havneudvalg, men forøvrigt støttet af en offentlig Erklæring fra 27 dels her hjemmehørende, dels fremmede Skibsførere, som fare her paa Havnen.

Byraadet maatte finde, at sagen var for vigtig til at afvises, og da tillige Tvivlen om Tværmens hensigtsmæssighed som Led i en tilkommende Havn gjorde sig gjældende med forøget Styrke, saa besluttede man, som Indledning til en gentagen Overvejelse, at lade Kammerraad Reimers, som i en Bladartikel havde udviklet nogle ideer om en tilkommende Havn, opfordre til "at give saa meget af en Plan for en tilkommende Havn som kan vise, navnlig med Hensyn til Havnens Besejling og Ro i den nye Havn, at Dækningsarmen kan udgjøre en hensigtsmæssig Del af samme."

Entreprenøren, hvis Arbejder vare skredne saa vidt frem, at Sænkekister og Stenfyld vare anbragte paa den lige Mole i hele dennes Længde og i 2 Sænkekisters Længde af

Tværrarmen, havde forud erklæret sig villig til at standse midlertidig med Bygningen af Dækningsarmen, foreløbig til Marts Maanedes Udgang.

Kammerraad Reimers's betænkning til Havneudvalget er af 19. jan. 1876, og dette Udvalg holdt efter dets Modtagelse en konference med endel for tiden tilstedeværende ansete Skibsførere, angaaende hvilken henvises til vedlagte Udskrift af Havneprotokollen; efter yderligere at have i et senere Møde drøftet Sagen, fremsendte havneudvalget i Protokolutskrift af 21. Februar:

en Flertalsindstilling (Borgmesteren, Bech og Spliid), gaaende ud paa, uden hensyn til de rejste Tvivl at fortsætte Arbejdet efter den tidligere Plan, og en Mindretalsindstilling (Langballe og Mørk), gaaende ud på med 3 forskellige Alternativer at udelade Dækningsarmen af de for Tiden foretagne Bygningsarbejder.

Denne Havneprotokolsudskrift med dertil hørende særlige Motivering fra Mindretallet fremsendes vedlagt.

I Byraadets Møde den 2. ds. forhandlede disse fra Havneudvalget fremkomne Indstillinger, og efter en udførlig Drøftelse forkastedes med 11 St. imod 5 Indstillingen om at fortsætte Arbejdet uforandret, og vedtoges med 14 St. mod 5 at indstille til Ministeriet:

"at der i Havnearbejderne foretages den forandring, at Dækningsarmens Bygning opgives, og at en Afslutning finder Sted ved benyttelse af de to Sænkekisters Længde, som ere nedlagte."

Mindretallet forbeholdt sig et Separatvotum, og Formanden fandt sig foranlediget til at lade Forhandlingsprotokollen tilføje, "at han ikke vilde benytte den ham ved Loven af 26. Maj 1868 § 12 tildeelte ret til at sætte foranstaaende Beslutning ud af kraft, uden forsaavidt derved foranlediges en Standsning af de paabegyndte Arbejder, der kunde paadrage Havnekassen Udgift. men da det her omhandlede Spørgsmål er fuldt og klart afgjort ved Indenrigsministeriets Resulation af 24. Juni 1874, nedlagde han en bestemt Indsigelse imod en saadan Standsning".

Ovenstaaende Beslutning tillader Byraadet sig herved at indstille til Ministeriets Godkendelse som Forandring i den under 24. Juni 1874 approberede Indstilling, og Byraadet skal som Motivering tillade sig at anføre:

De imod den saakaldte Dækningsarm rejste Indvendinger gaa ud paa,

1. at havnens besejling i en væsentlig Grad vanskeliggøres;
2. at den, saa længe man ikke er kommen til et fast Resultat om, hvorledes en fuldstændig ny Havns Skikkelse bør være, maa befrygtes at blive en Hindring for den i sin Tid, efter de Krav som da ville stilles, bedst muligt Plan for en tilkommende Havn;
3. at i øvrigt den oprindelige Hovedhensigt med en ny Molebygning, nemlig Tilvejebringelse af Ro i det nuværende Havnebassin, allerede uden Dækningsarmen vil være opnaaet i tilstrækkelig Grad.

Med Hensyn til det første Punkt, da have i Virkeligheden samtlige Skibsførere, hvis Votum er hørt, erklæret, hvad ogsaa i og for sig er indlysende, at Besejlingen bliver besværliggjort, og selv Kapt. Olsen, Fører af det jydsk-engelske Dampskibsselskabs Skib "Hengest", den eneste, som i sin totalanskuelse har støttet Dækningsarmens Bygning, har indrømmet dette med den Bibemærkning, at Aarhus Havn alligevel vilde være lige saa god at besejle som mange andre gode Havne.

De andre Dampskibsførere have stærkt betonet, at, naar et større Dampskib med østlig Kuling passerer Dækningsarmens Hoved for Indgaaende, maa det, for at undgaa at løbe paa det gamle nordre Hoved, styre lige paa det nuværende søndre Havnefy. Først naar Skibet er kommet dette omtrent en Skibslængde nær, ligger den egentlige Havn aaben paa en saadan Maade, at kursen kan forandres og rettes mod Dampskibsbroen; men for at foretage Kursforandring og derved undgaa at løbe paa det søndre Havnehoved eller i dettes Nærhed fortøjede Skibe, er det nødvendigt at have Fart paa Skibet, som ellers ikke kan forudsættes at lystre Roret; med saadan Fart vil det atter være vanskeligt at undgaa en Kollision med den nuværende Dampskibsbro. Ved saadanne større Skibe, som nu jævnligt befare vor Havn ("Ronova", 215 Fod langt, hører hjemme her), er den hele manøvre, selv under mindre ugunstige Forhold, men blot ved Ankomst ved Nattetid, forbunden med saa meget større Risiko, som der fra Dækningsarmens Hoved til Havnefyret kun er en Strækning af ca. 3 Skibslængder, i hvilken der altsaa skal sejles i S-Form, og disse Skibe ville derfor meget ofte blive nødte til at ankre op uden for, til stort Besvær for sig selv og ogsaa for den almindelige Orden ved Havnen, idet Forhaling og Skiften Plads hyppig bliver Følgen. I samme Grad, som Dækningsarmen forlænges, vanskeliggøres den oven beskrevne Manøvre, idet Kursforandringen bliver desto større og brattere, jo længere Dækningsarmen rækker over i vestlig Retning.

Sejlskibene ville i mange Tilfælde være endnu uheldigere stillede, efter hvad de

Skibsførere, som have udtalt sig, have forklaret. De ville med sydlige Vinde ofte blive nødsagne til at ankre op uden for Havnen, medens de uden Dækningsarmen kunde sejle lige ind i denne. Derhos har det, saavidt man har kunnet erfare, vist sig, at efter at den 600 Fods lige Arm er opført, har Landgrunden nord for Havnen, langs Kystvejen, forandret sig, og Dybden er allerede aftagen. Dette maa, efter hvad der forklares, for en del tilskrives de nye Havneværker, som hindre sydlige Vinde i at skære den Sandfyldning bort, som nordlige Vinde sætte ind. Dersom en saadan Aftagen af Dybden vedvarer, hvad der er grund til at tro, kan dette i Tidens Løb blive i høj Grad generende for Sejladsen, hvorfor man i alt fald foreløbig bør holde Indsejlingen saa langt mod Øst som muligt.

Hvad angaar det andet Punkt, da maa Byraadet mene, at der ikke er ført noget fyldestgørende Bevis for, at Dækningsarmen vil passe ind som et hensigtsmæssigt Led i en tilkommende færdig Havn. Tværtimod har Kammerraad Reimers's Besvarelse af den ham stillede Opgave nærmest vist, at han ikke har formaaet at angive nogen anden Havneskikkelse end en saadan, som allerede var givet efter de af Ingeniør Otterstrøm forlængst betegnede Havnehoveder for Indsejlingen. Disse mødes imidlertid af væsentlige Indvendinger. Først maa et tilbørligt Blik paa de lokale Forhold vise, at den del af den nye Havn, som i sin Tid sikkert maa antages at blive af yderste Vigtighed som Dampskibsbro for Passagerskibe, nemlig den ydre Side af den nuværende nordre Havnearm (som selvfølgelig tænkes udvidet i Bredden i Lighed med, hvad der skete med den Havnearm, som danner den nuværende Dampskibsbro), vil ligge omtrent lige saa aaben for de farlige Vindretninger, som det netop for Tiden er Opgaven ved det hele under Bygning værende Arbejde at dække den nuværende Havn og særlig den nuværende Dampskibsbro for.

Netop Vinden og Bølgeslaget fra Skjæring-Munkegaards-retningen til Skjødshoved, som ere de farligste, ville træffe denne tilkommende Dampskibsbro, ganske som tidligere den nuværende, og om end maaske Sluget kunne formodes at blive noget svagere, fordi der ved det hidtil værende Indløb findes et Stykke Havnearm. der ligesom drager Bølgeslaget ind som en Tragt, - saa vil til Gjengjæld den ny Bro ligge endnu mere lodret paa disse Kompasstreger og saaledes paavirkes med forøget Virkning.

En anden højst vigtig Omstændighed, som bliver at tage i Betragtning ved en tilkommende Havn, er, at foruden et Vandbassin af en ikke ringe Størrelse vil der utvivlsomt blive stillet Krav paa store Landarealer, som kun ville kunne skaffes tilveje ved Inddæmning og Opfyldning i Havet. I Modsætning til at man ved den nuværende Havns Bygning langt fra

benyttede alt Opmudringsstof til Landvinding, vil det være et Formaal, snarere at afsætte til Landvinding et rigeligere end et knappere Fladerum, end Opmudringsstoffet kan beregnes at ville fylde; thi vor Havn med Omgivelser viser allerede nu snævre Betingelser for den nuværende Trafik, og ved en tilkommende Havn, der forudsætter en betydelig forøget Trafik med store Ladninger, maa Oplagspladser, Oplosningsrum, Plads til Jernbanespor, Holdeplads for Vogne ved Passagerfrekvensen etc. udkræves i stigende Forhold.

Man vil ikke for Tiden kunne afgjøre, fra hvilket Sted paa Kysten den nordre Arm, som skal afslutte Havnen, vil slutte til; det maa blive et Sted imellem St. Olufs Kirkegaard og Mejlgaards Port. Følgelig kan end mindre afgjøres, hvor langt ud fra Kysten en fremtidig Landvinding bør gaa, og naar dertil kommer, at, som alt anført, den nuværende nordre Mole tænkes udvidet og omdannet til Losseplads paa begge Sider, saa maa det forekomme næsten afgjort, at de Projektet, som hidtil have været antydede, ikke ville tilfredsstille. - Under disse Omstændigheder maa det anses af Vigtighed, at den Mulighed ikke beskæres Fremtiden at bygge endnu længere ud i lige Retning paa den østlige Havnearm, inden man ved en Dækningsarm i sin Tid kan blive den rette Afslutning for en Havn; men det maa betvivles, om denne Dækningsarm vil være at føre ind mod Land fra det Punkt, hvor det nu projekteres, og derfor kan man ved nu at bygge den foregribe Fremtiden og forhindre Efterkommerne i at bygge efter det frieste Valg.

Disse Hensyn til Stillingen, som den kan komme i fremtiden, vilde, hvorvel flere af os mene, at det ikke vil vare mange Aar, før Tiden for den tilkommende Havns Fuldførelse er for Haanden, dog tabe i Vægt, naar ikke Nutidens Krav ansaas for at kunne tilfredsstilles ved at opgive Dækningsarmen. Men netop i denne henseende have paa en eneste Undtagelse nær alle de Søfarende, som have ytret sig om Sagen i denne Tid, udtalt, at ved den lige Arms Fuldførelse vil der være tilvejebragt tilfredsstillende Ro i Havnen, og Erfaringen har allerede vist, at, medens den 600 Fods lige Arm endnu kun er delvis fuldført, saa har der med Storm fra alle østlige Vindretninger kunnet ligge Skibe under Ladning og Losning paa de udsatte Steder i Havnen, navnlig ved Dampskibsbroen. Ved Havnens søndre Arm har der under alle Forhold været tilstrækkelig Ro til, at Skibe altid har kunnet ligge fortøjede, og da en Omdannelse af denne Arm til Lade- og Lossepladser, hvor saadant endnu ikke findes, med Besejlingsforholdene for Øje, nødvendigvis maa ske med Bibeholdelse af omtrent samme indvendige Linie som nu, saa vil denne Del af Havnen heller ikke i Fremtiden trænge til yderligere Beskyttelse. De af de Søfarende afgivne Vota om at være tilfredsstillende ved denne Dækning og den Ro, som nu er tilvejebragt, formener man i

øvrigt, at kunne berolige sig saa meget sikrere ved, som jo netop disse her i fast Sejlads beskæftigede Mænd selv vilde lide under mangelfuld Beskyttelse for deres Fartøjer, hvis saadant kunde befrygtes.

Endnu skal det anføres, at den midlertidige Dækningsarm (bestemt til eventuelt at tages op senere), som man først havde projekteret, men af andre Grunde opgav i 1874, netop kun dækkede den samme Skjæring-Munkegaards Vindretning, som nu vil være dækket, naar Dækningsarmen udelades, men der af de to Sænkekisters Længde dannes et indadbøjet Molehoved, som selvfølgelig yder mere Dækning, end om en Afslutning ved et Molehoved lige for Enden af den 600 Fods lige Arm fandt Sted.

Naar Byraadet saaledes er kommet til den Erkendelse, at den saakaldte Dækningsarm for Tiden kan og bør opgives, saa har man valgt den Maade at gjøre dette paa, som er bedst forenelig med den nuværende Stilling, idet som anført 2 Sænkekisters længde er nedlagt, og det vilde være forbundet med Besvær og Omkostninger at tage disse op. Ved at bøje Havnehovedet noget ind ad opnaas desuden Læ for de Skibe, som midlertidig maatte fortøje ude ved den lige Arm, og den Rullen fra Søen, som her skulde kunne befrygtes, kan kun komme med ringe Kraft fra Kysten ved Riis Skov og vil træffe Skibene langsids. Skulde det i fremtiden blive ønskeligt at fortsætte dennes Bygning i lige Retning, længere ud, da vil der vel komme et lille Knæk paa den lige Linie, men dog ikke et saadant, som i nogen Grad kan foraarsage Ulempe, navnlig ikke saa betydeligt som de Knæk, der ved lignende Usikkerhed med Hensyn til Fremtidsplan ere fremkomne paa den ældre Havnearm.

Med Hensyn til Forholdet til Entreprenøren for Anlægget, da ser man sig nu i stand til at oplyse, at en efter Byraadets beslutning ved Havneudvalget med ham ført Underhandling under 13. ds. har ført til, at han har erklæret sig villig til at standse med Viderebygning paa Dækningsarmen, indtil Ministeriets Resolution paa nærværende Indstilling kan indløbe. Han har derhos tilsagt at ville meddele en Oversigt over, hvorledes Bekostningerne ved denne Afslutning i Stedet for Bygningen af Dækningsarmen ville stille sig. Entreprenøren har i sidste Efteraar støbt de til Anlægget hørende betonblokke, af hvilke en Del vil kunne benyttes til den nye Afslutning, og for øvrigt Resten være anvendelig ved andre Arbejder. I øvrigt er han ifølge Kontrakten forpligtet til at finde sig i de Indskrænkninger i Arbejdets Omfang, som an maatte bestemme.

I Henhold til Foranstaaende tillader Byraadet sig at indstille til Indenrigsministeriets

Approbation, som Modifikation af den under 24. Juni 1874 approberede Indstilling af 24. Maj s. A.:

"at der i Havnearbejderne foretages den Forandring, at Dækningsarmens Bygning opgives, og at en Afslutning finder Sted ved Benyttelse af de to Sænkekisters Længde, som ere udlagte".

Et Mindretalsvotum vedlægges.

Da Entreprenøren vel har indgaaet paa at afvente Ministeriets Afgjørelse af denne Indstilling, inden han fortsætter Viderebygningen af Dækningsarmen, men dog vilde lide ved i længere Tid ikke at kunne benytte den nu kommende gunstige Aarstid, saa vilde man være Ministeriet meget erkjendtlig for snarest mulig at erholde den begjærede Approbation.

Kortet over Havnen med nye Molebygninger vedlægges, og samtlige originale Bilag bedes efter Afbenyttelsen remitterede.

Schmidten. R. Hald. J. Kjær. K. Christiansen. Chr. Lund. H.G. Baess. J. P. Seiersen. Kraiberg. Otto Langballe. A. B. Holm. Chr. Kjer. Harald Skovby. Bartels. Cl. Funch. J. M. Mørk."

Det ovennævnte Mindretalsvotum er saa lydende:

"Undertegnede Mindretal af Aarhus Byraad har ikke alene ikke kunnet slutte sig til Flertallets Beslutning om at tiltræde Havneudvalgets mindretals subsidære Forslag til Forandring af den for Havnebygningen lagte og approberede Plan, men har derimod forbeholdt sig at ledsage Indstillingen med sit afvigende Votum, hvad herved sker.

Udgangspunktet for den paa ny rejste Forhandling om Forandringer i den approberede Plan er en skrivelse fra 6 Skibsførere, hvori foreslaas, enten at hele Dækningsarmen skulde bortfalde eller den lige Arm forlænges med en tilsvarende længe. Ved Forhandling herom i Byraadet erklæredes, at man vilde frafalde Fordring om en saadan Forandring, naar Besvarelsen fra Hr. Reimers af en til ham rettet Opfordring maatte vise, at Dækningsarmen ikke præjudicerede en mulig senere Udvidelse af Havnen. Havneudvalgets Mindretal optog imidlertid, efter at denne besvarelse var givet, paa ny Forhandlingen herom og indstillede disse 2 Alternativer som principale Forslag, "at den lige Arm ikke gives nogen Forlængelse, men afsluttes i sin oprindelige Længde ved benyttelse af 2 i Dækningsarmens retningslinie allerede anbragte Sænkekister"; om med eller uden et virkeligt Molehoved, er ikke oplyst.

Under Forhandlingen i Byraadet toges begge de første Forslag tilbage, og Byraadet vedtog Mindretallets subsidiaire forslag c., som nu er Gjenstand for Byraadets Indstilling. Dette resultat viser en ikke ringe Vaklen og Usikkerhed fra Havneudvalgets Mindretals Side i en højst vigtig Sag. Mindretallet erindrer om, at Anledningen til det hele store kostbare Arbejde til forlængelse at den søndre Mole var "det længe udtalte og stedse stærkere fremtrædende forlangende om, at det maatte skaffes Ro i Havnen", som navnlig har fundet sit Udtryk gennem en Skrivelse af 18. Novbr. 1871 fra et stort Antal Skibsførere, i hvilken disse udtalte sig for en Forlængelse af den søndre Mole i nordlig Retning.

Ved den efter langvarige Forhandlinger omsider vedtagne Plan er der givet den 600 Fods lige Arm Retning mod Nord-Nordost istedetfor mod Nord; men dette er igjen modvirket ved, at den 160 Fods lange Dækningsarm er givet Retning Nord til Vest, hvorved denne fuldstændig dækker Havnens Indløb i dennes hele Bredde mod enhver Vind indtil Nordost til Nord, hvor, efter vor bestemte Formening, faren for Søgang i Havnen først ophører.

Hertil kommer, at Dækningsarmen beskytter den 600 Fod lange lige Mole paa en saadan maade, at der langs samme vil være Ro, saa at denne kan benyttes som Anlægs- eller Fortøjningsplads, hvad uden Dækningsarmen ikke vil være Tilfældet, ligesom den vil gjøre det muligt at omdanne den søndre Mole i den indre Havn til sikre Losse- og Lastepladser. Hvad Dækningsarmens Indflydelse paa Indsejlingen angaar, er det vor Overbevisning, at den ikke medfører Vanskelighed.

Med den Kurs, der er anlagt, idet et Dampskib passerer Dækningsarmens Molehoved, kan der sejles til Indløbet i den nuværende Havn, og først her, naar der ikke længere er Nødvendighed for stærk Fart, vil Kursen være af forandre.

Fremdeles bemærkes, at Dækningsarmens Molehoved, taget lige ind mod Land, kun nærmer sig Kysten 110 Fod mere ved end Endepunktet af den lige Arms Forlængelse med 160 Fod, og kun 40 Fod mere end den af Flertallet foreslaaede Afslutning med de to Sænkekisters Længde; at den er fjernet 280 Fod fra 18 Fods Kurven, 450 Fod fra 16 Fods Kurven og 1,130 fod fra Kystbeklædningen, og da der er dybt Vand nordefter, giver den rigelig Manøvreplads for enhver Eventualitet.

Hvad Hensynet til en mulig senere Udvidelse af Havnen eller rettere Tilvejebringelse af en ny ydre Havn angaar, kunne vi ikke godkjende de af Flertallet anførte Grunde som tilstrækkelige for nu at lade den søndre Mole staa uafsluttet.

Det er klart, at enhver ny Udvidelse af Havnen kun kan ske enten ved en Udvidelse af det nuværende Bassin, eller, hvad der selvfølgelig er det overvejende sandsynlige og altid vil være det ene rigtige, med et nyt Bassin.

Ligesom det nu at sig selv er indlydende, er det yderligere af Hr. Reimers paavist, at Dækningsarmens Molehoved vil kunne afgive Ydersiden af Indsejlingen til et saadant Bassin, og at dette, hvis Indfatning af en nordre Mole kan føres mer eller mindre mod Nord, vil kunne gives en meget betydelig Størrelse.

For saa vidt Havneudvalgets Mindretal i sin Motivering har udtalt, at et saadant nyt Bassin, som af Hr. Reimers antydet, netop vil lide af de samme mangler som den nuværende nordre Mole, bemærke vi, at dette ikke er rigtigt; thi medens det yderste Molestykke af den gamle søndre Mole, som hidtil dannede Indsejlingen, har Retning mod Nordost til Øst, og derfor har virket som en Fangearm, saa vil den nye Dækningsarm, som ovenfor bemærket, have retning mod Nord til Vest, hvilket gjør en meget stor Forskjel.

Konsekvensen af den nu fattede Beslutning vil være, at al Sikkerhed med Hensyn til Arbejdernes endelige Afslutning bortfalder, og at derved al Plan, al Beregning af Tid og Bekostning ophører, medens paa den anden Side de Grunde, der have været bestemmende for Ministeriet ved Afgivelsen af dets Resolution af 24. Juni 1874, endnu som dengang bør tillægges deres fulde og berettigede Vægt og Betydning.

Ifølge alt Anførte er vor Opfattelse uforandret den, der hidtil har fundet sit Udtryk i alle foregaaende Forhandlinger i Byraadet, nemlig:

- a. at den vedtagne Dækningsarm er nødvendig for at skaffe Ro i Havnen,
- b. at samme ikke lægger Besejlingen af Havnen Vanskeligheder i Vejen, og
- c. at samme ikke præjudicerer en mulig yderligere Udvidelse af Havnen.

Vi slutte os derfor til Havneudvalgets Flertal, som holder paa den uforandrede Plan for den nye søndre Mole med Dækningsarm, saaledes som denne er approberet, og indstille: "At der ikke gives approbation paa den af Byraadets Flertal vedtagne Forandring i denne Plan".

Aarhus i Byraadet, den 15. marts 1876.

Som Mindretal:

Schmidten. A. G. B. Knudsen. H. F. Baess. H. Liisberg. Müller (frav.)"

(Se Mødet 2. Juni.)

Uddrag fra byrådsmødet den 2. juni 1876 - side 2

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 199-1875)

Foranlediget ved en Skrivelse fra Entreprenøren for Havnemolebygningen, besluttede man at tilskrive Indenrigsministeriet med Anmodning om snarest at meddele Svar paa Byraadets Indstilling af 16. Marts, samt at meddele Entreprenøren, at Byraadet maatte ønske, at der ikke foretages videre med Hensyn til de nedsænkede Kister i Tværarmen, forinden Ministeriets Resolution foreligger.

(Se Mødet 29. Juni.)

Uddrag fra byrådsmødet den 29. juni 1876 - side 7

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 199-1875)

Foranlediget ved 2 modtagne Skrivelser fra Entreprenøren for Anlægget og Havnemolen, vedtog man at tilskrive Ministeriet med indtrængende Anmodning om at meddele Resolution paa Byraadets i Møde den 16. Marts ommeldte Indstilling.

(Se Mødet 6. Juli.)

Uddrag fra byrådsmødet den 6. juli 1876 - side 2

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 199-1875)

Fra Entreprenøren for Havnemolebygningen var modtaget en skrivelse, hvori han meddeler, at han ikke længere uden tilsikret Skadesløbsholdelse kan standse arbejderne med hensyn til Dækningsarmen og derfor har paabegyndt disse den 4. d. M.

Byraadet vedtog at opfordre Havneudvalget til at søge mindelig overenskomst med Entreprenøren om at standse videre bygning, i alt fald ved fuldførelse af de 2 Sænkekister, der ere nedlagte, hvorhos man opfordrede Havneudvalget til at sende et par medlemmer til København for hos Indenrigsministeren at søge bevirket snarest svar paa Indstillingen af 16. marts. (Se mødet 10. juli.)

Uddrag fra byrådsmødet den 10. juli 1876 - side 1

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 199-1875)

Der fremlagde et fra Indenrigsministeriet modtaget Telgram, saa lydende: "Ministeriet maa vedblivende fasthold Rigtigheden af den approberede Plan til Fuldførelsen af den Søndre Moles Forlængelse ved Aarhus Havn. Ønsker Byraadet imidlertid en Forkortning af Tværarmen, vil Ministeriet ikke modsætte sig dette; men det sker da paa Raadets eget Ansvar. Nærmere Meddelelse kan forventes i Løbet af næste Uge".

Byraadet vedtog, uden at afvente den bebudede nærmere Meddelse fra Ministeriet. at standse Bygningen af Tværarmen overensstemmende med Indstillingen af 16. Marts, idet det for udtale Ønsket om, at Havneudvalget snarest muligt vilde tage under Overvejelse, hvorvidt Tværarmen bør erstattes ved en Forlængelse af den lige Mole. (Se Mødet 24. Juli.)

Uddrag fra byrådsmødet den 24. juli 1876 - side 3

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 199-1875)

Der meddeltes en Kommunikation af en Skrivelse fra Indenrigsministeriet til Stiftamtet af 15. Juli betræffende Havnebygningssagen, saa lydende:

"Ved behagelig Skrivelse af 20. Marts d. A. har Hr. Amtmanden tilstillet Ministeriet et Andragende, hvori Aarhus Byraad i Overensstemmelse med den af sammes Flertal tagne Beslutning anholder om Ministeriets Approbation paa, at der i Planen for Havnearbejderne ved Aarhus foretages den Forandring, at Bygningen af Dækningsarmen opgives, og at en Afslutning finder Sted ved Benyttelse af de 2 Sænkekisters Længde, som allerede ere

udlagte.

Foranlediget heraf, skal man, næst at bede Byraadet tilstillet den hosfølgende fra Vandbygningsdirektøren over Sagen afgivne Erklæring tillige med de ligeledes følgende til Sagen hørende Aktstykker, anmode Dem om at tilkjendegive Raadet, at Ministeriet som alt udtalt i Telegram til Byraadet af 8. d. M., vedblivende maa fastholde Rigtigheden af den approberede Plan til Fuldførelsen af den søndre Moles Forlængelse. Saafremt Byraadets Flertal imidlertid fremdeles maa anse det for tilraadeligt at forkorte Dækningsarmen i det i Raadets ovennævnte Indstilling angivne Omfang, vil Ministeriet ikke modsætte sig, at dette sker; men Byraadet maa da selv udelukkende bære Ansvaret for den herom tagne Beslutning.

Om den endelige Bestemmelse, der af Raadet tages i Sagen, forventer man at modtage en behagelig Meddelelse"

Vandbygningsdirektørens Erklæring er saa lydende:

Direktøren for Vandbygningsvæsenet.

Kjøbenhavn den 12. Juli 1876.

"Ved at tilbagesende de mig under 25. Marts sidstleden tilstillede Akter vedrørende Spørgsmaalet om en Forandring i Planen for den under Udførelse værende Molebygning ved Aarhus Havn, og idet jeg beklager, at forskellige Omstændigheder have hindret mig i tidligere at behandle denne Sag, skal jeg ærbødigt tillade mig de følgende Ytringer:

Det nærmeste Formaal for det omhandlede Arbejde er Tilvejebringelsen af forøget Ro i den nuværende Ydrehavn, navnlig ved den saakaldte Dampskibsbro. Men da Havnens Udvidelse i en nær Fremtid ansaas for ønskelig, skulde Arbejdet tillige indrettes saaledes, at det kunde indgaa som Led i de for en saadan Udvidelse fornødne Værker. Inden der skredes til Udførelsen, maatte man derfor være paa det Rene i det mindste med Hovedtrækkene for Udvidelsen, og navnlig med det fremtidige Indløbs Beliggenhed. Den i sin Tid af Ingeniør Otterstrøm udarbejdede Plan omfattede ogsaa dette Moment, idet heri var angivet en ny, nordre Mole, som i Forbindelse med Forlængelsen af den søndre vilde omslutte det nye ydre Havnebassin. Ved den projekterede nordre Mole var man dog ikke bunden, kun dens Hoved kunde ikke flyttes væsentlig bort fra den i Planen angivne Plads. Hvad angaar den herved bestemte Munding, da vilde det vel være muligt at lægge den saaledes, at den blev noget bekvemmere for Ind- og Udsejlingen; men denne Fordel vilde

blive mere end hævet ved Ulemper i anden Henseende.

Det Værk, som skulde opføres i Forlængelsen af den ældre, søndre Mole og som er det, der er under Udførelse, skulde efter Planen være 800 Fod langt. Heraf skulde de første 600 Fod føres ud i Retningen N. 25 Grader O., og de sidste 200 Fod i Retningen N. 12 Grader O., eller temmelig nær i misvisende Nord. Hensigten med Liniens Brydning var dels at fremkalde større Ro langs Værkets Inderside og navnlig at formindske Søens Rullen langs denne med nordlige og østlige Vinde, dels at lette Indsejlingen for Sejlskibe under disse Vindretninger.

Det er den yderste, i N. 12 Grader O. visende Del af Værket, hvilken man har tillagt det uheldige Navn "Tværmolen" eller "Tværarmen", som man befrygter vil være til Besvær for Indsejlingen, og som derfor agtes afkortet med, saa vidt det kan skjønnes $\frac{3}{5}$ af 160 eller 96 Fod.

Med Hensyn til denne Frygt skal for det første bemærkes, at det lille Molestykke, som forudsættes at komme til at ligge "paa tværs" eller, som det siges, "ind mod Skolebakken", i Virkeligheden kommer til at ligge temmelig nær parallelt med den lige for liggende Kystlinie, nord for Havnens nuværende nordre Mole. Afgigelsen er ifølge Planen kun mellem 4 og 5 Grader. Først senere bøjer Kysten mere i O., men ingenlunde saaledes, at det med noget Skin af Ret kan siges, at den løber tværs paa Molen.

Lige saa lidet kan det omtalte Molestykke siges at komme til at ligge paa tværs, naar man betragter det med Hensyn til Dybdekurverne. Dets Retning er nemlig netop parallel med disse, og navnlig med dens inden for liggende 20 Fods Kurve.

Afstanden fra den indre Side af Molehovedet til Kystlinien, maalt normalt paa denne, bliver efter Planen 1,050 Fod. Maalt paa samme Normal bliver Afstanden til 12 Fods Kurven 560 og til 18 Fods Kurven, som i øvrigt løber noget uregelmæssigt, omtrent 260 Fod. Der er altsaa mellem Hovedet og Land er rummeligt og dybt Farvand.

Den Dybde, hvorpaa Hovedet kommer til at ligge, bliver 21 Fod, og det foreløbige projekterede, søndre Hoved falder paa 19 Fod Vand. Indløbet bliver altsaa Skudt frem paa 4 til 6 Fod større naturlig Dybde og kommer til at ligge langt Friere imod Landgrunden end det nuværende Havneindløb.

Af det der Anførte turde det være klart, at den opstaaede Frygt for, at den for søndre Molehoved valgte Beliggenhed skulde medføre en besværlig Indsejling, er ubegrundet. Det

skal nu undersøges, hvad der vil vindes ved den paatænkte Afkortning.

Efter Afkortningen bliver Hovedets Afstand fra Kystlinien 1,065 Fod, fra 12 Fods Kurven 920 Fod, fra 15 Fods Kurven 225. Dybden, hvorpaa det falder, bliver, ligesom Afstanden fra den med Værket parallelle 20 Fods Kurve, uforandret. For saa vidt det antages, at der ved Afkortningen vil vindes større Rummelighed foran Indløbet, beror det paa en Vildfarelse. Der vil i denne Henseende intet vindes. Derimod vil der tabes noget, idet den nye Mundings Afstand foran den nuværende formindskes med 96 cis. 37 Grader eller henved 77 Fod. Saa meget kortere bliver Ydrehavnen og den Strækning, hvorpaa et indløbende Skib kan løbe Farten af.

Det er fremdeles udtalt, at det omhandlede Molestykke vil spærre for det nuværende Indløb og forhindre, at et Skib kan lægge sin Kurs saaledes, at det, uden at forandre den, kan passere begge Indløb. Afset fra, at der i Reglen ikke vil være noget til Hinder for en saadan Indsejling, skal bemærkes, at det er en aldeles uberettiget Fordring, at et Skib uden Kursfordring eller Stopning skal kunne løbe ind til enhver Afdeling af Havn. At Forlængelsen af den søndre Mole alene er bygget, er en midlertidig Tilstand; Anlægget maa Fuldstændiggøres med en ny nordre Mole. Naar denne kommer til, haves det lukkede ydre Havnebassin eller Forhavnen. Naar et Skib er naaet herind, er det i Havn og i Sikkerhed. Det kan da efter Omstændighederne enten stoppe eller gaa videre til de indre Liggepladser. Heller ikke er der noget til Hinder for, naar Forhavnen er tilvejebragt, at Indløbet til Indrehavnen udvides. Dette kan ske enten derved, at det Indgaaende Knæk, den søndre Mole danner paa dette Sted, borttages - hvilken Forandring endog uden Ulempe kan udføres strax - eller ved Afkortning af den ældre nordre Mole. Naar man var konsekvent, burde man i øvrigt fordre, at et Skib kunde løbe paa samme Kurs lige op til Mindebroen; men denne Fordring har jeg dog ikke set opstillet.

Vilde man i det Hele taget noget Bedre, end der kan tilvejebringes ved det under Udførelse værende Værk, saa kunde man, hvad der synes indlysende, have naaet det ved at føre Moleforlængelsen noget længere ud inden Bøjningen i N. t. V. Ved alene at afkorte den ydre Arm vil man intet vinde, men derimod, som anført, tabe i flere Henseender.

Endelig er det indvendt mod den vedtagne Plan, at man derved vilde foregribe Fremtiden og afskære Muligheden af en senere hensigtsmæssig Udvidelse. Mef Hensyn hertil maa jeg henholde mig til mine indledende Bemærkninger. Har man ikke været paa det Rene med, at der skulde dannes en Forhavn med et Indløb, beliggende omtrent som angivet i

Ingeniør Otterstrøms Plan, men skulle Forhandlingerne om, hvorledes man vil fortsætte, betragtes som aabne, saa er det en stor Fejl, at man overhovedet er begyndt at arbejde. Men man burde i saa Fald rigtignok bestræbe sig for snarest muligt at faa Spørgsmaalet klaret. Man kan ikke af Hensyn til Fremtiden holde Alt svævende. Nutiden har ogsaa sine Krav. Men i øvrigt binder man Fremtiden lige saa vel ved en Molebygning af (600 + 104) Fods Længde, som ved en (600 + 200) Fods Længde.

Mindretallet i Byraadet, der fastholder den engang tagne Beslutning, har i det Hele taget fremstillet Sagen rigtigt. Naar denne Fremstilling desuagtet ikke har kunnet trænge igjennem, saa maa Aarsagen hertil vistnok hovedsagelig søges i det Stikord - "Tværarmen" - der har været Angribernes Løsen. Under dette Løsen og uden at undersøge, om "Tværarmen" i Virkeligheden var Andet end en Fiktion, ere Angriberne gaaede frem og have efterhaanden faaet "den offentlige Mening" med sig.

C. Carlsen."

Derhos var fra Havneudvalget modtaget en Beretning om Forhandlingerne med Kammerraad Reimers og Entreprenøren om Afslutning af Dækningsarmen og Viderebygning af den lige Arm, hvilken Beretning indeholdes i en Udskrift af Havneudvalgets Forhandlingsprotokol for Mødet den 15. Juli, saa lydende:

"Med Hensyn til Bekostningerne ved en Forkortelse af Dækningsarmen forelaa fra Entreprenøren et Tilbud om at forkorte denne saaledes, at den yderste Ende af den sænkede Tømmerkiste bliver Centrum af Molehovedet, naar Udvalget overtaget alle tilarbejdede Materialer som Kommunens Ejendom, imod et Afdrag af 12,200 (tolv Tusinde to Hundrede Kroner).

Kammerraad Reimers var af den bestemte Formening, at ingen Del af Tømmerkisterne burde inddrages i Molehovedet, medens Entreprenørens Tilbud forudsatte dette, ligesom Betonblokkene vare støbte under denne Forudsætning efter en aftale, som i sin Tid skal være truffen mellem afdøde Entreprenør Hansen og Ingeniør Otterstrøm.

Under Omstændighederne besluttede man at anmode Entreprenøren om en forandret Beregning, hvorefter ingen Tømmerkister indgaa i Hovedet, og eventuelt saaledes, at den sidst sænkede yderste Kiste optages, hvorhos man besluttede at udsætte den endelige Afgjørelse af dette Punkt til et senere Møde.

Mødet den 22. Juli. Fra Indenrigsministeriet var under 17. ds. modtaget den telegrafisk

anmeldte Resolution med Hensyn til Bygningen af Dækningsarmen, ledsaget af en Betænkning fra Vandbygningsdirektøren (dateret 12. Juli). Resolutioner var ganske i Overensstemmelse med den telegrafiske Gjengivelse.

Fra Entreprenøren forelaa den i forrige Møde forlangte nye Beregning over over Beparelse ved Dækningsarmens Forkortelse, saaledes at Molehovedet bygges selvstændigt uden for de sænkede Tømmerkister, for hvilken Afkortning Entreprenøren tilbyder at Afdrag ved den endeligecog sidste Opgjørelse paa 10,000 (ti Tusinde) Kroner, imod at Udvalget overtager alle tiloversblivende Betonblokke og Dæksten som Byens Ejendom.

Udvalget var enigt i ikke imod Kammerraad Reimers's bestemte Erklæring at tilraade en Afslutning, ved hvilken nogen Del af Tømmerkisterne indgaar i Molehovedet. Da derved fremkommer en Afgivelse fra Forudsætningerne for Flertallets Indstilling, frembyder der sig Valget imellem enten at bygge Molehovedet uden for de to nedsænkede Tømmerkister, eller at opdage den yderste af de allerede nedsænkede Tømmerkister og bygge Molehovedet umiddelbart uden for den inderste Kiste. Med Hensyn hertil vedtog man at forelægge Sagen for Byraadet tillige med Entreprenørens ovennævnte Beregning.

Schmidten. Oluf Bech. Otto Langballe.

J. M. Mørk. Chr. P. Spliid."

Byraadet vedtog enstemmig, istedetfor som oprindelig indstillet at lade Sænkekisterne løbe ind i Havnehovedet, efter Kammerraad Reimers's Raad at bygge Havnehovedet frit uden for Sænkekisterne. Med 12 St. imod 2 vedtoges endvidere: "Da det derhos under denne af den tekniske Konsulent bestemt tilraadete Forandring saavel efter Entreprenørens Tilbud maa anses for billigst, som det efter Havneudvalgets Flertalsanskuelse bær foretrækkes at optage den yderste Sænkekiste, som delvis skulde gaa ind i Hovedet, saa vælges dette Alternativ, der i det Hele medfører en 12 Fod Kortere Arm. Meddelelse om denne Anvendelse af den ministerielle Approbation indsendes strax til Ministeriet".

Borgmesteren og et andet Medlem stemte for, at Afslutning skulde finde Sted ved at bygge Molehovedet uden for de 2 Sænkekister, altsaa uden Optagelse af den ene. Et Medlem stemte ikke.

(Se Mødet 17. Avg.)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 199-1875)

Havneudvalget forelægger Forhandlingerne med Entreprenøren om Afslutning af Havnebygningerne. En Udskrift af Havneudvalgets Forhandlingsprotokol for Mødet d. 16. Avg. indholder bl. A. følgende Indstilling:

"Under de foreliggende Omstændigheder afsluttede man, i Forventning af Byraadets Approbation, følgende Overenskomst med Entreprenøren:

1. Havneudvalget Indstiller, at der godtgjøres Entreprenøren efter hans Regning af 15. Juli d. A. for Extraarbejder henhørende til Kontrakten af 6. Maj 1873 = 6111 Kroner 87 Øre, hvorhos alle de Forbehold imod Overtagelsen af de første 400 Fod af den nye Mole, som Byraadet tidligere har gjort, frafaldes, saa at han kan faa Restbeløbet for denne Del af Molen udbetalt, dog under forbehold af Kavtionstens Garanti for Vedligeholdelsen i et Aar, fra Dags Dato at regne.

2. Entreprenør Sørensen forhøjer sit Tilbud om Afkortning for den bortfaldne Mole-Strækning til 15.000 Kroner, hvorhos han forpligter sig til at aflevere:

A. samtlige tiloversblevne Beton-Blokke,

B. 2 Stk. Fortøjnings=Sten,

C. ca. 252 løbende Fod Granitsten,

D. ca. 430 løbende Fod 10/10 Tom. Fyrretømmer til 126 løbende Fod Friholderværk.

Det Rundtømmer, som er tilovers, overlades Entreprenøren til Brug, mod at han ved Overtagelsen af Molen afleverer, hvad der til den Tid maatte være tilovers.

Med Hensyn til det, efter Kammerraad Reimers's Forslag af 29.f.M.om det forandrede Molehoved, indgivne Tilbud paa Priser blev det efter afholdt Beregning vedtaget at indstille til Byraadet, at den foreslaaede forandring foretages, og at Entreprenøren, foruden at erholde det fornødne antal Beton-Blokke og de i forrige Post omhandlede Dæksten til Disposition, udbetales 10,000 Kroner i Tillægs-Bevilling.

Entreprenøren lovede efter nærmere forslag fra Hrr Kammerraad Reimers at anbringe uden

særskilt Betaling en Nedgangstrappe i Nærheden af Molehovedet samt 4 Stk.
galvaniserede Fortøjnings-Ringe

Byraadet approberede de af Udvalget indstillede Overenskomstpunkter. (Se Mødet 21
Seprbr.)

Uddrag fra byrådsmødet den 21. september 1876 - side 1

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 199-1875)

Der meddeles en Kommunikation af en Skrivelse fra Indenrigsministeriet til Stiftamtet af 12.
september vedkommende Havnemolebygningen, saa Lydende:

"Efter med hr. Amtmandens behagelige Skrivelse af 28. Juli d. A. at have modtaget
Meddelelsen om den af Aarhus Byraad tagne endelige Beslutning med hensyn til den
attraaede Forandring i Planen for Havnearbejderne ved Aarhus, skulde man, næst at
fremsende vedlagte gjenpart af en i Anledning af det saaledes Fremkomme fra
Vandbygningsdirektøren indhentet Erklæring, til behagelig Efterretning og videre
Bekjendtgjørelse herved meddele, at Ministeriet efter Omstændighederne ikke vil
modsætte sig den af Byraadets Flertal nu vedtagne yderligere Afkortning af den søndre
Moles saakaldte Dækningsarm, men at Byraadet selv maa bære Ansvar for denne
yderligere forandring af Planen. Da det i imidlertid af de i Havneudvalget og Byraadet
stedfundne Forhandlinger om denne Sag fremgaar, at Havnebestyrelsen har opgivet den
tidligere vedtagne Plan for den Udvidelse af Havnen, hvori den her omhandlede
Forlængelse af Havnens Søndre Mole skulde danne et Led, uden at man har vedtaget
nogen anden Plan for Udvidelsen, skulde Ministeriet, som med Vandbygningsdirektøren er
enigt i, at det er nødvendigt, at i det mindste Grundtrækkene for Planen for Havnens
Udvidelse ere fastslaaede og haves for Øje ved de under Udførelsen værende Arbejder,
bede Byraadet opfordret til paa ny at tage Spørgsmaalet om Planen for Havnens Udvidelse
under Overtagelse, idet man tilføjer, at man har anmodet Vandbygningsdirektøren om,
saasnart hans andre Forretninger maatte tilstede det, at begive sig til Aarhus for at
konferere med Byraadet om denne Sag."

Vandbygningsdirektørens erklæring af 26. Avg. er saa lydende:

"Ved at tilbagesende den mig under 31. f. M. tilstillede, af en skrivelse fra Amtet ledsagede Indberetning fra Aarhus Byraad om en foretagen yderligere forandring ved under Udførelse værende Forlængelse af Aarhus Havns søndre skal jeg ærbødigt tillade mig følgende Ytringer:

Den Forandring, som det var tilstedet Byraadet under eget Ansvar at foretage, var Udeladelsen af 3 af de 5 Sænkekister, som ifølge Planen skulde anbringes i Molens saakaldte Dækningsarm. Denne Udeladelse vilde medføre en Forkortning af 96 Fod, og Armens Længde vilde derefter blive 104 Fod, nemlig Længden af to Sænkekister - 64 Fod - tillagt Længden af Hovedet - 40 Fod -. Udelades endvidere en Kiste, giver det en yderligere Forkortning af 32 Fod, og Armens Længde bliver da $32 + 40 = 72$ Fod. Naar Byraadet anfører, at Forkortningen bliver 12 Fod, er det at forstaa saaledes, at Armen ved den omhandlede Kistes Borttagelse bliver 12 Fod kortere, end hvis denne var bleven staaende, og man havde ladet dens yderste Ende danne Hovedets Centrum, hvad der ville have været en anden, heller ikke godkjendt forandring.

Der har - om muligt - været endnu mindre Anledning til den nu besluttede Ændring end til den foregaaende. For Indsejling gennem Mundingen, naar Havnen er fuldført efter den foreløbig vedtagne Plan, gjør det hverken til eller fra, om Dækningsarmen yderligere forkortes med 32 Fod eller ikke, og selv for den midlertidige Tilstand indtil Fuldførelsen er Forkortelsen uden nogen væsentlig Betydning. Men Havnen vil yderligere tabe omtrent 25 Fod i Længden, og der vil blive større Uro langs med den søndre Mole. Desuden er mellem den tidligere besluttede Ændring og den nærværende den Forskjel, at, medens den første kun angik en ikke udført Del af Anlægget, er der begyndt paa det Parti, som nu opgives. - Her er udført Arbejde, som atter skal borttages.

I min Erklæring af 12te Juli fremhævede jeg Nødvendigheden af, at man, inden der begyndtes paa en Foranstaltning som den omhandlede Moleforlængelse, fastsatte i det mindste Hovedtrækkene for den Udvidelse af Havneværkerne, hvori den skulde danne et Led, og jeg anførte, at disse Hovedtræk forelaa i Ingeniør Otterstrøms Plan. Det fremgaar imidlertid af den fremkomne Indberetning, at der i Byraadet i denne Henseende nu herefter fuldstændig Usikkerhed. Der meddeles, "at det ikke for Tiden vil være muligt at sige, hvor en definitiv Afslutning af den søndre lige Arm skulde være," ja, det er endog vedtaget ganske at lade dette Spørgsmaal ligge. Om der skal være en Dækningsarm paa det Sted, hvor den - saafremt Byraadet bliver staaende ved sin sidste Beslutning - nu anbringes, eller

om Armen skal være paa et andet Sted, eller den ganske skal bortfalde, henstaar som noget aldeles uvist. Den forfattede Plan er opgiven, uden at noget Andet er sat i stedet, og, som det synes, beskæftiger man sig for Tiden ikke engang med at udfinde, hvad dette andet egentlig skal være.

Der er hengaaet adskillige Aar, siden den foreliggende Plan blev forfattet, og Forholdene kunne muligvis nu stille sig noget anderledes end dengang. Der kunde derfor ikke være noget at indvende mod, at Planen drøftedes paa ny. Der kunde være Anledning til at overveje, hvorvidt Havneudvidelsen, om just ikke til Mejlgedes Port - som engang har været foreslaaet og forkastet - burde strækkes saa vidt, at Stationen for Aarhus - Ryomgaards Jernbane faldt inden for dens Grændser. Men hvorfor sker det da ikke? At lade den foreliggende Plan falde uden at fastsætte Grundtrækkene for en ny, medens man desuagtet fortsætter Arbejdet, er i hvert Fald den uheldige Maade at tage Sagen paa.

Det anføres lejlighedsvis i Indberetningen, at Betonblokkene til Molehovedet ere støbte under den af Entreprenørerne gjorte Forudsætning, at den yderste Sænkekiste skulde løbe ind i Hovedet, og det bemærkes, at dette - som vilde medføre en Forkortning af Værket af 20 Fod - "Skal være sket efter en Aftale i sin Tid mellem den tidligere, nu afdøde Entreprenør og Ingeniør Otterstrøm." Denne Meddelelse vidner just ikke til fordel for den Kontrol, der har fundet Sted i sin Tid. Der er sket noget, som ikke skulde ske, og som Hjemmel derfor henviser til en Aftale mellem en Fraværende og en Afdød. Men Ingeniør Otterstrøm har staaet ganske uden for Udførelsen af Havnearbejderne i Aarhus. Hans Hverv har indskrænket sig til at udarbejde en Plan og senere adskillige Gange at konferere med Byraadet eller dets Havneudvalg, og han har intet haft at gjøre med Entreprenørerne eller kunnet træffe Aftale med disse om nogetsomhelst Udførelsen vedkommende.

C. Carlsen."

(Se Mødet 3. Novbr.)

Uddrag fra byrådsmødet den 3. november 1876 - side 1

[Til første side](#)

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 199-1875)

Vandbygningsdirektøren, Etatsraad Carlsen, var efter Ministeriets Opfordring kommen

tilstede for at forhandle med Byraadet og meddele Oplysninger om Grundtrækkene for en Udvidelse af Havnen, ud over hvad der for Tiden er vedtaget og bortkontraheret.

Byraadet vedtog, efter at have hørt Vandbygningsdirektørens Udtalelser, at opfordre Havneudvalget til fremdeles at beskæftige sig med Sagen om Havnens Udvidelse.

